
MONOGRAFIE PRAWNICZE

PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU
W SĄDOWYM POSTĘPOWANIU
CYWILNYM

MIŁOSZ KACZYŃSKI

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MIŁOSZ KACZYŃSKI • PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU
W SĄDOWYM POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Polecamy nasze publikacje:

Bartosz Kołaczkowski

**KSZTAŁTOWANIE SIĘ REGULACJI PRAWNYCH ZGROMADZEŃ
W POLSCE ORAZ W WYBRANYCH KRAJACH O ANGLOSASKIEJ
TRADYCJI PRAWNEJ**

Łukasz Goździaszek

PRAWO BLOGOSFERY

Karol Świtaj

**SKARGA O STWIERDZENIE NIEZGODNOŚCI Z PRAWEM
PRAWOMOCNEGO ORZECZENIA**

Małgorzata Wysoczyńska

**UTRUDNIANIE POSTĘPOWANIA KARNEGO. WYBRANE
ZAGADNIENIA TEORII I PRAKTYKI**

Ireneusz Wolwiak

DORĘCZENIA W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Rafał Stankiewicz

**MODEL RACJONALIZACJI DOSTĘPU DO PRODUKTU
LECZNICZEGO**

Barbara Barut-Skupień

**WSPÓŁCZESTNICTWO PROCESOWE W POSTĘPOWANIU
CYWILNYM I SĄDOWOADMINISTRACYJNYM**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU
W SĄDOWYM POSTĘPOWANIU
CYWILNYM

MIŁOSZ KACZYŃSKI

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2014

Wydawca: Natalia Adamczyk

Recenzja naukowa:
Prof. dr hab. Marek Chmaj,
Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2014**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-6395-0

ISBN e-book 978-83-255-6396-7

Rodzinie i przyjaciołom

Spis treści

Wstęp	XI
Wykaz skrótów	XVII
Wykaz literatury	XXV
Inne źródła	XXXVII
Wykaz orzecznictwa	XXXIX
Rozdział I. Informacje wstępne	1
§ 1. Geneza i historia pełnomocnictwa procesowego	1
I. Prawo rzymskie	1
II. Prawo polskie	3
§ 2. Funkcje nieodpłatnej pomocy prawnej	7
I. Uwagi ogólne	7
II. Funkcja fiskalna	9
III. Funkcja społeczna	10
IV. Funkcja procesowa	12
V. Ochrona interesu wymiaru sprawiedliwości	13
§ 3. Pełnomocnictwo z urzędu w świetle naczelných zasad procesowych ...	15
I. Prawo do sądu	15
II. Zasada równości stron	18
III. Inne zasady postępowania cywilnego	20
§ 4. Dodatkowe możliwości uzyskania pomocy prawnej	23
I. Uwagi ogólne	23
II. Udzielanie wskazówek, informowanie i pouczanie przez sąd ...	24
III. Działalność prokuratury i RPO	26
IV. Pomoc prawna udzielana przez instytucje i organizacje pozarządowe	27
Rozdział II. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu	31
§ 1. Podmioty mogące się ubiegać o pomoc prawną	31
I. Osoby fizyczne	31
1. Przesłanki ogólne przyznania prawa pomocy	31
2. Zwolnienie od kosztów sądowych osoby fizycznej	33
A. Uwagi ogólne	33

B. Stan majątkowy wnioskodawcy.....	36
C. Stan majątkowy członków rodziny wnioskodawcy.....	40
3. Bezasadność roszczenia lub obrony praw jako przesłanka zwolnienia od kosztów sądowych.....	41
A. Uwagi ogólne	41
B. Kryteria oceny bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw.....	43
4. Wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.....	48
A. Uzależnienie ustanowienia pełnomocnika od uprzedniego wniosku w tej sprawie.....	48
B. Złożenie wniosku.....	52
C. Wymogi formalne wniosku i oświadczenia o stanie majątkowym	58
D. Skutki wskazania przez stronę osoby pełnomocnika	64
II. Obcokrajowcy i apatrydzi.....	71
1. Uwagi ogólne.....	71
2. Podmioty zagraniczne z UE	76
III. Osoby prawne	84
1. Uwagi ogólne.....	84
2. Pojęcie „dostatecznych środków” na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego	84
3. Wykazanie braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia pełnomocnika	89
4. Upadłość jako przesłanka ustanowienia pełnomocnika z urzędu.....	92
IV. Organizacje pozarządowe	95
§ 2. Ustanowienie i wyznaczenie pełnomocnika z urzędu	98
I. Etapy ustanowienia pełnomocnika z urzędu	98
1. Ustanowienie przez sąd	98
A. Uwagi ogólne	98
B. Uniezależnienie ustanowienia pełnomocnika od zwolnienia od kosztów sądowych	101
C. Potrzeba udziału profesjonalnego pełnomocnika w sprawie	102
2. Wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego przez organ samorządowy	105
A. Uwagi ogólne	105
B. Wyznaczanie z list prowadzonych przez organy samorządowe	107
C. Termin do wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego..	110
3. Chwila powstania pełnomocnictwa.....	111

II. Dochodzenie w przedmiocie ustalenia rzeczywistego stanu majątkowego	114
III. Uprawnienia referendarza w postępowaniu o ustanowienie pełnomocnika z urzędu	121
1. Uwagi ogólne	121
2. Kompetencje referendarzy sądowych	122
§ 3. Odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu	128
I. Uwagi ogólne	128
II. Konsekwencje odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu	132
1. Nienależyte umocowanie pełnomocnika strony	132
2. Odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego przez sąd	136
III. Odrzucenie wniosku	138
IV. Zaskarżalność odmowy ustanowienia pełnomocnika	144
1. Uwagi ogólne	144
2. Zażalenie	145
3. Skarga na orzeczenie referendarza	146
§ 4. Suspensywność złożenia wniosku o ustanowienie przez sąd adwokata lub radcy prawnego	148
I. Wstrzymanie rozpoznania sprawy	148
II. Sprawy objęte przymusem adwokacko-radcowskim	150
III. Przywrócenie terminu w wyniku wyznaczenia pełnomocnika po upływie terminu do wniesienia środka zaskarżenia	155
Rozdział III. Przymus adwokacko-radcowski	160
§ 1. Uwagi ogólne	160
I. Istota i cel funkcjonowania przymusu adwokacko-radcowskiego	160
II. Zakres instancyjny przymusu adwokacko-radcowskiego	163
§ 2. Czynności objęte przymusem adwokacko-radcowskim	167
§ 3. Podmioty mogące być pełnomocnikami w postępowaniu objętym przymusem adwokacko-radcowskim	172
§ 4. Konsekwencje naruszenia przymusu adwokacko-radcowskiego	178
Rozdział IV. Różnice w czynnościach pełnomocnika z urzędu i z wyboru ...	182
§ 1. Uprawnienia pełnomocnika z urzędu	182
I. Czynności procesowe łączące się ze sprawą	182
1. Uwagi ogólne	182
2. Zakres umocowania pełnomocnika z urzędu	184
3. Prawo odmowy sporządzenia pism procesowych	187

II. Czynności dotyczące zabezpieczenia i egzekucji	207
III. Udzielenie substytucji	210
1. Istota i zakres dalszego pełnomocnictwa procesowego	210
2. Podmioty mogące być dalszymi pełnomocnikami	216
3. Aplikant jako <i>quasi</i> -substytut adwokata lub radcy prawnego.....	217
IV. Zawarcie ugody, zrzeczenie się roszczenia, uznanie pozwu	226
V. Koszty procesu.....	230
1. Wynagrodzenie.....	230
2. Roszczenie o zwrot kosztów	234
3. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej	235
§ 2. Obowiązki pełnomocnika z urzędu	237
I. Uwagi ogólne	237
II. Dbłość o interesy strony i staranność pełnomocnika przy udzielaniu pomocy prawnej	239
III. Uiszczanie kosztów sądowych	241
IV. Odpowiedzialność dyscyplinarna	243
V. Odpowiedzialność cywilna	245
Rozdział V. Ustanie pełnomocnictwa z urzędu	247
§ 1. Uwagi ogólne	247
§ 2. Osiągnięcie celu postępowania sądowego.....	248
§ 3. Śmierć pełnomocnika, utrata zdolności procesowej, kwalifikacji zawodowych.....	249
I. Śmierć pełnomocnika	249
II. Utrata kwalifikacji przez pełnomocnika	250
III. Utrata zdolności procesowej przez pełnomocnika.....	253
§ 4. Wniosek pełnomocnika o zwolnienie go z obowiązku zastępowania strony w procesie.....	254
§ 5. Wypowiedzenie pełnomocnikowi pełnomocnictwa	258
I. Wypowiedzenie pełnomocnictwa	258
II. Ustanowienie pełnomocnika z wyboru	261
§ 6. Cofnięcie ustanowienia pełnomocnika	263
§ 7. Śmierć strony oraz utrata zdolności sądowej przez stronę	268
Wnioski końcowe	271
Indeks rzeczowy	279

Wstęp

Zasadność istnienia pełnomocnictwa procesowego od samego początku powstawania prawa była niezmiernie istotnym zagadnieniem. Cel jej istnienia był i nadal pozostaje istotnym problemem rozważań zarówno doktryny, jak i orzecznictwa. Przede wszystkim prawo cywilne materialne, jak również służące jego realizacji przepisy postępowania cywilnego, z powodu stopnia skomplikowania, nie są proste w wykładni. Nawet profesjonalni prawnicy mają często kłopoty z właściwą interpretacją i zastosowaniem wciąż zmieniających się przepisów prawa. Przykładem ciągłej ewolucji prawa jest Kodeks postępowania cywilnego¹, który od dnia wejścia w życie 1.1.1965 r. został znowelizowany ponad 150 razy. Również ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych², będąca jedną z najważniejszych ustaw regulujących postępowanie cywilne, od dnia wejścia w życie 2.3.2006 r., była już nowelizowana ponad 20 razy³.

Idealnym rozwiązaniem byłoby tworzenie prawa na tyle zrozumiałego, by wszystkie jego podmioty mogły bez niczyjej pomocy bronić przed sądem swoich praw. Jednakże we współczesnym świecie regulowanym niemal w każdej kwestii przez prawo, nie sposób stosować przepisów prawa bez profesjonalnego przygotowania.

Na decyzję o wyborze tematu pracy wpływ wywarła stara prawnicza maksyma, popularna w niemieckim kręgu kulturowym: *Kein Zivilist – kein Jurist, kein Prozessualist – kein Zivilist* (w wolnym tłumaczeniu: jeśli ktoś nie jest cywilistą, to nie jest prawnikiem, a jeżeli nie jest procesualistą, to nie jest cywilistą). W żaden sposób nie umniejsza to znaczenia innych dziedzin prawa, jednak w pełni odzwierciedla stanowisko autora⁴.

Praca nie dotyczy jednak jedynie czynności dokonywanych wobec lub przez adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Ma ona służyć również przedstawieniu praw i obowiązków strony, składającej wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Ponadto, obowiązek respektowania prawa strony do ustanowienia pełnomocnika w sądowym postępowaniu cywilnym spoczywa na każdym polskim sądzie powszechnym. W pracy mowa jest również o prawie pomocy, ponieważ w jej ramach mieści się zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Niewykluczone jest, że stan majątkowy strony jest tak zły, że musi korzystać z obu wymienionych instytucji.

W okresie powojennym pełnomocnictwo procesowe doczekało się kilku kompleksowych monografii. Dla przykładu można wskazać prace: *J. Sobkowskiego*, *Pełnomocnictwo*

---

¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 101).

² Ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.).

³ *P. Fik, Ł. Niestrój*, Projektowane zmiany dotyczące kosztów sądowych w sprawach cywilnych, *Pal.* 2013, Nr 1–2, s. 27.

⁴ *A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak*, *Orzecznictwo SN w zakresie postępowania cywilnego – okiem praktyków*, Warszawa 2011, s. XIX.

procesowe, jego istota powstanie i wygaśnięcie, Poznań 1967; J. Filipowskiego, Adwokat w procesie cywilnym, Warszawa 1973; Z. Krzezińskiego, Pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1971 oraz również Z. Krzezińskiego, Adwokat w procesie cywilnym: z wyboru i z urzędu, Kraków 1999. Powyższe opracowania wciąż stanowią bezcenne źródło informacji na temat pełnomocnictwa procesowego, mimo iż w znacznej mierze opierają się one na nieaktualnym już stanie prawnym. Wynika z tego, że w polskiej literaturze prawniczej brakuje aktualnej, spójnej monografii dotyczącej pełnomocnictwa z urzędu w postępowaniu cywilnym, która uwzględniałaby najnowsze orzecznictwo i ustawodawstwo na ten temat. Dlatego też autor postawił sobie za cel kontynuację pozostawionej przez wymienionych Autorów spuścizny oraz zgromadzenie i usystematyzowanie wszystkich powstałych dzieł i orzeczeń, wiążących się z tytułem niniejszej dysertacji. Również ważnym uzasadnieniem wyboru tematu pracy jest fakt, że dotychczas można zauważyć większe zainteresowanie przedmiotowej literatury pełnomocnictwem z wyboru, niż z urzędu. Przebieg postępowania o ustanowienie-wyznaczenie, trwanie i ustanie pełnomocnictwa z urzędu rządzi się określonymi zasadami. W wielu przypadkach przepisy dotyczące adwokata lub radcy prawnego z urzędu nie mogą mieć zastosowania na zasadzie analogii wobec pełnomocnika ustanowionego przez stronę z wyboru.

Od ukazania się ostatniej kompletnej monografii o pełnomocnictwie procesowym – pracy Z. Krzezińskiego, Adwokat w procesie cywilnym: z wyboru i z urzędu, Kraków 1999 – wprowadzono znaczne zmiany legislacyjne, zwłaszcza ustawą z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawą z 17.12.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁵. Wejście w życie ZmKPC z 2009 r. było główną przyczyną podjęcia się napisania od podstaw pracy w całości poświęconej pełnomocnikowi z urzędu. Nowelizacja ta wprowadziła najważniejszą zmianę w przedmiocie ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika od czasu możliwości skorzystania z niej na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁶. Konieczność zmian wynikała z obowiązku dostosowania sytemu prawa do wyroku TK z 16.6.2008 r.⁷, który zgodnie z treścią art. 190 ust. 1 Konstytucji RP⁸ ma moc powszechnie obowiązującą i jest ostateczny. Praca uwzględnia stan prawny, literaturę i orzecznictwo na dzień 20.12.2013 r.

Praca dotyczy jedynie sądowego postępowania cywilnego, tj. postępowania przed polskimi sądami powszechnymi w sprawach cywilnych. Prawo pomocy w innych gałęziach prawa (np. obrońcy z urzędu w postępowaniu karnym) znacznie wpłynęłoby na – i tak wydaje się, że już obszerną – treść pracy; autor pominął również zagadnienie pomocy prawnej przedprocesowej zwaną inaczej pozaprocessową. Jeśli w dysertacji mowa jest o pełnomocnictwie z urzędu, autor zawsze ma na myśli adwokatów i radców prawnych, ustanawianych przez sąd na wniosek strony, na podstawie art. 117 KPC. Autor korzysta również ze skrótu myślowego, pisząc o stronie korzystającej z usług pełnomocnika z urzędu. Przez termin

⁵ Ustawa z 17.12.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45).

⁶ Dz.U. Nr 83, poz. 651.

⁷ P 37/07, Dz.U. Nr 110, poz. 706. Wyrok w tym zakresie wszedł w życie 26.6.2008 r.

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

„strona” należy rozumieć każdą jednostkę mogącą brać udział w sądowym postępowaniu cywilnym i reprezentowaną przez adwokata lub radcę prawnego z urzędu.

Według popularnej w środowisku prawniczym łacińskiej paremii: *Ius est ars boni et aequi* – prawo jest sztuką tego, co dobre i słuszne. Pełnomocnictwo z urzędu, jako instytucja prawa, realizuje obie te cechy. Jest zarówno okazywaniem pomocy słabszym jednostkom, mniej zamożnym lub nieporadnym obywatelom RP, nie pozostawia w potrzebie będących w gorszej sytuacji majątkowej lub mniej obytych z prawem. Pomoc słabszym powinna zawsze być rozumiana jako przyjazne zachowanie, cnota przyświecająca nie tylko jednostkom, ale również państwu jako ustawodawcy. Zasadność ustanawiania pełnomocnika z urzędu polega m.in. na tym, że udział w postępowaniu strony, której nie stać na pełnomocnika, złamałby zasadę równości stron procesowych. Często też dla Skarbu Państwa tańszym rozwiązaniem będzie ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika z urzędu niż osobisty udział nieporadnej strony, z powodu której ostateczne rozstrzygnięcie sprawy oddala się w czasie.

Poza przedstawieniem wszystkich szczegółowych i aktualnych informacji o pełnomocnictwie z urzędu w jednej monografii, celem pracy jest również ocena zmian, jakie już przeszła omawiana instytucja, a także sugestie związane z dalszym jej usprawnianiem. Autor podjął próbę krytycznej oceny niejasnych i budzących wątpliwości przepisów prawa związanych z omawianą tematyką. Przede wszystkim istnieje potrzeba wyeliminowania zbędnego dualizmu prawnego, powstałego w wyniku przeniesienia instytucji zwolnienia od kosztów sądowych do KSCU. Obecnie w KPC oraz KSCU znalazły się podobne w treści przepisy.

W pracy dokonano oceny uniezależnienia ustanowienia pełnomocnika z urzędu od uprzedniego zwolnienia od kosztów sądowych, jak i regulacji, że sąd może ustanowić adwokata (radcę prawnego) dla strony tylko na jej wniosek. Z tej przyczyny dokonano analizy wyjątków i próby odpowiedzi na pytanie, czy nie powinny one zostać rozszerzone na inne przypadki. Zwrócono uwagę na zjawisko, w którym adwokaci i radcowie prawni często traktują tzw. „urzędówki” jako zło konieczne i nie zawsze prowadzą powierzone im sprawy z właściwą starannością.

Krytycznie trzeba też podejść do regulacji, że w sprawach z zakresu własności przemysłowej pełnomocnikiem z urzędu może być tylko adwokat lub radca prawny. Autor zajął również stanowisko w kwestii określenia chwili powstania pełnomocnictwa z urzędu. Próbuje też ocenić regulację, zawartą w art. 123 § 2 KPC, przyznającą referendarzowi sądowemu samoistne ustawowe uprawnienie do wydawania postanowień o ustanowieniu albo odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego.

Obowiązujący system prawny w zakresie pomocy prawnej powoduje, że przegrana sprawa skraca drogę do wynagrodzenia za świadczoną pomoc prawną z urzędu. Stąd też autor zajął się nie tylko zakresem instancyjnym pełnomocnictwa z urzędu, lecz również zakresem kompetencji adwokata lub radcy prawnego ustanowionego przez sąd.

Zmianom uległ też wpływ cofnięcia zwolnienia od kosztów sądowych na wygaśnięcie pełnomocnictwa z urzędu. Nie powoduje on już automatycznie cofnięcia ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Jednakże wciąż nie do końca jasnym jest, w jakich okolicznościach adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd może wypowiedzieć pełnomocnictwo. Istotną troską autora było zachowanie jednolitości i konsekwencji metodologicznej w całej pracy. Toteż starał się on wybrać właściwe metody badawcze przy rozwiązywaniu problemów naukowych, których analizy podjął się. Najbliższą – w sensie

adekwatności do podjętych problemów jest metoda językowo-logiczna, polegająca na badaniu aktów prawnych i literatury. Podstawowymi ustawami, na których opiera(ła) się instytucja pełnomocnika z urzędu to: ustawa z 13.9.1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁹, ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego wraz z jej nowelizacjami. Istotne były również tzw. ustawy korporacyjne dotyczące adwokatury i radców prawnych, ich kodeksy etyki, orzecznictwo dyscyplinarne oraz wszelkie akty wykonawcze ustaw. Siegnięto do wszelkiej dostępnej literatury oraz orzecznictwa sądów polskich i międzynarodowych z lat 1924–2013. W pracy skorzystano także z literatury i orzecznictwa z okresu międzywojennego, które pomimo upływu lat cechują się wysokim poziomem merytorycznym i wyrażone w nich myśli często zachowują aktualność po dzień dzisiejszy.

Nie sposób było pominąć metody historyczno-prawnej, m.in. w rozdziale I, opisując ewolucję pełnomocnictwa procesowego. Poza tym w pozostałych rozdziałach autor odnosi się do poprzednich rozwiązań, przyjętych przez polskiego ustawodawcę. Często poglądy wyrażone w publikacjach naukowych, komentarzach do KPC, dotyczące pełnomocnika z urzędu, słusznie interpretując przepisy obowiązujące w sądowym postępowaniu cywilnym, po kolejnych nowelizacjach traciły aktualność, a wręcz były nie do zaakceptowania.

Zastosowanie znalazła również metoda aksjologiczna, mająca na celu zaakcentowanie, jakich wartości prawo powinno chronić. Istnienie instytucji pomocy prawnej z urzędu stanowi m.in. ochronę sprawiedliwości, zasady równości oraz stoi na straży ochrony słabszych ekonomicznie podmiotów postępowania cywilnego. Zagadnieniami tymi zajmuje się nie tylko nauka o postępowaniu cywilnym, lecz również prawo konstytucyjne.

Autor posiłkował się także metodą statystyczną, korzystając w szczególności ze statystyk, opracowywanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości. W niewielkim stopniu pomocna była również metoda porównawcza. Pomimo że praca dotyczy jedynie pełnomocnika w sądowym postępowaniu cywilnym, autor w niektórych kwestiach porównywał lub opierał się na osiągnięciach nauki i orzecznictwa dotyczącej obrońcy z urzędu w postępowaniu karnym lub prawa pomocy w postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Ostatnią z metod, uwzględnioną w pracy, jest metoda socjologiczna. Skorzystano z wyników ankiet i wywiadów przeprowadzonych z prawnikami-praktykami, m.in. przez Helsińską Fundację Praw Człowieka. Autor korzystał także z obserwacji praktykujących sędziów oraz adwokatów i radców prawnych. Część uwag zawartych w pracy wynika z analizy spraw, toczących się przed polskimi sądami.

Autor starał się, aby układ pracy składał się w logiczną całość. Praca zawiera pięć rozdziałów. Autor w rozdziale wstępnym zaczyna od historii pełnomocnictwa procesowego w prawie rzymskim, a następnie opisuje rozwój zastępstwa procesowego w Państwie Polskim. W następnych dwóch podrozdziałach opisano funkcje nieodpłatnej pomocy prawnej oraz pełnomocnictwo z urzędu w świetle naczelnych zasad procesowych. W ostatnim podrozdziale rozdziału pierwszego przedstawiono zarys innych możliwości uzyskania pomocy prawnej przez strony (uczestników) w sprawach cywilnych w trakcie, jak i przed wszczęciem postępowania.

---

⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.

Rozdział II, najbardziej obszerny, zawiera wnikliwą analizę przebiegu postępowania ustanowienia pełnomocnika z urzędu, dzieląc ją na ustanowienie przez sąd, a następnie wyznaczenie przez właściwy organ samorządowy. Rozdział II dotyczy ustanowienia pełnomocnika z urzędu zarówno dla osób fizycznych, jak i prawnych oraz konsekwencji odmowy jego ustanowienia. Rozdział ten kończą uwagi o suspensywności złożenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu.

Rozdział III opisuje tzw. przymus adwokacko-radcowski z punktu widzenia przedmiotu niniejszej pracy. Autor w rozdziale tym skupia się nie tylko na istocie, celu i zakresie funkcjonowania przymusu, lecz również określa czynności procesowe nim objęte. Ponadto wskazuje się podmioty, mogące być profesjonalnymi pełnomocnikami w postępowaniu, objętym przymusem oraz konsekwencje naruszenia przymusu adwokacko-radcowskiego.

Treść rozdziału IV podzielono na dwie części: prawa i obowiązki pełnomocnika z urzędu. Autor przyznaje, że nie sposób omówić dokładnie wszystkich zagadnień, związanych z istnieniem pełnomocnictwa z urzędu. Kwestie procesowe, powiązane z prawami i obowiązkami adwokata lub radcy prawnego ustanowionego przez sąd, zostały już dokładnie opracowane w odrębnych monografiach lub zasługują na oddzielne dysertacje. Dlatego też w kwestii niektórych zagadnień autor ograniczył się jedynie do zarysu ich najważniejszych cech.

W ostatnim, V rozdziale, autor postawił sobie za cel przedstawienie wszystkich możliwości prawnych i faktycznych, z powodu których ustaje pełnomocnictwo adwokata lub radcy prawnego wyznaczonego przez sąd. Po uwagach ogólnych, w kolejnych sześciu podrozdziałach autor omówił przyczyny ustania pełnomocnictwa.

Pracę zamykają wnioski końcowe.

Miłosz J. Kaczyński

Warszawa, czerwiec 2014 r.

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- AplAdwReg ..... uchwała Nr 55/2011 Naczelnej Rady Adwokackiej z 19.11.2011 r. w sprawie Regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej
- AplRadcReg ..... załącznik do uchwały Nr 271/VII/2012 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z 6.12.2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Regulaminu Odbywania aplikacji radcowskiej
- CudzU ..... ustawa z 13.6.2003 r. o cudzoziemcach (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573 ze zm.)
- dyrektywa 98/5/WE ..... dyrektywa 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 16.2.1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych (Dz.Urz. WE L Nr 77, s. 36)
- dyrektywa 2003/8/WE ..... dyrektywa Rady 2003/8/WE z 27.1.2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze (Dz.Urz. WE L Nr 26, s. 41)
- EKPCz ..... Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- FormPPSAR ..... rozporządzenie RM z 16.12.2003 r. w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępnienia urzędowego formularza wniosku o przyznanie prawa pomocy w postępowaniu przed sądami administracyjnymi oraz sposobu dokumentowania stanu majątkowego, dochodów lub stanu rodzinnego wnioskodawcy (Dz.U. Nr 227, poz. 2245 ze zm.)
- Karta Praw Podstawowych ..... Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 7.12.2000 r. (Dz.Urz. WE C Nr 364, s. 1)
- KC ..... ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 121)
- KK ..... ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)

Kodeks Etyki Adwokackiej	uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej Nr 2/XVIII/98 ze zm. z 10.10.1998 r. – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej)
Kodeks etyki radcy prawnego	załącznik do uchwały Nr 8/VIII/2010 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z 28.12.2010 r. – Kodeks etyki radcy prawnego (ze zm.)
Kodeks etyki rzeczników patentowych	uchwała Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Rzeczników Patentowych – Zasady etyki zawodowej rzecznika patento- wego (tekst ujednolicony, ze zmianami z 12.1.2011 r. uchwa- lonymi przez VII Nadzwyczajny Krajowy Zjazd Rzeczników Patentowych)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.)
KPC z 1930 r.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KPW	ustawa z 24.8.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 395 ze zm.)
KSCU	ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywil- nych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.)
KSCU z 1967 r.	ustawa z 13.9.1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywil- nych (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.)
MPPOiP	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 ze zm.)
OpłAdwR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.9.2002 r. w spr- wie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzie- lonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.)
OpłRadcR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.9.2002 r. w spr- wie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 490)

Wykaz skrótów

OpłReczPatR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2.12.2003 r. w sprawie opłat za czynności rzeczników patentowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2076 ze zm.)
OśwUstAdwR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15.4.2010 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (Dz.U. Nr 65, poz. 418)
OśwZwKosztR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 31.1.2006 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym (Dz.U. Nr 27, poz. 200 ze zm.)
PomSpołU	ustawa z 12.3.2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 182 ze zm.)
PostGrupU	ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44 ze zm.)
PożPubWolontU	ustawa z 24.4.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 ze zm.)
PrAdw	ustawa z 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188 ze zm.)
PrawZagrRPU	ustawa z 5.7.2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 134)
PrPomPCywU	ustawa z 17.12.2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz.U. z 2005 r. Nr 10, poz. 67 ze zm.)
PrPostAdm	ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 270 ze zm.)
PrUpNaprz	ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 1112 ze zm.)
PrUSP	ustawa z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 427 ze zm.)
PrWłPrzem	ustawa z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 1410 ze zm.)
RadcPrU	ustawa z 6.7.1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65 ze zm.)
RzeczPatentU	ustawa z 11.4.2001 r. o rzecznikach patentowych (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 155, poz. 925 ze zm.)